

KIRJALLISUUDEN TARKASTELUA

ARTHUR L. STINCHCOMBE: **Constructing Social Theories.** Harcourt, Brace & World, New York 1968. XV + 303 s.

Arthur L. *Stinchcombe* on amerikkalaisen sosiologian ihmelapsi, matematiikan puolelta sosiologiaan loikannut nykyinen sosiologian professori Berkeleyssä. Hänessä ruumiillistuvat amerikkalaisen matemaattisesti kompetentin, mutta intellektuaalista pätevyitymistä kaipaavan sosiologin edut ja haitat. Kirjassa »Constructing Social Theories» nousevat haitat selvästi etualalle. Luultavasti suurin osa kirjan lukijoista pettyy odottaessaan teoreettisesti antoisia formulaatioita mielenkiintoisista ongelmista. Stinchcombe käsittelee tosin mielenkiintoisiakin alueita kuten valtaa, *Marxin* teorioiden funktionaalisia formalisointeja, teorioiden testaamisongelmia yms., mutta useimmiten varsin triviaalisti ja erityisesti valtakäsitteen suhteen harmittavasti sivuseikoissa pitäytyen.

Tyypillistä Stinchcombelle on, että hänen sosiologiansa henkilögalleriassa *Marx* ja *Merton* ovat teoretikkoina samanarvoisia. Tämähän on tietysti hyvin yleistä 'liberaalille' yhteiskuntatieteelle, jolle objektiivisuus merkitsee täysin eri merkitystasoilla olevien asioiden järjetöntä rinnastamista 'tasapainotuksen' tähden. Sinänsä hauska esipuhe, jossa Stinchcombe luettelee viitehenkilöitään, antaa muutenkin hyvän johdatuksen Stinchcomben pölyttyneeseen sosiologiseen uskomusjärjestelmään.

Stinchcombe on rakentanut kirjansa siten, että aluksi käsitellään teorianmuodostuksen yleisiä periaatteita, teorioiden testausta, kausaalisten teorioiden ominaisuuksia, erilaisten käsitteiden määrittelyä jne., minkä jälkeen siirrytään esimerkkeihin teorioiden muodostamisesta pääjaksoina funktionaalinen analyysi-

menetelmä ja sen käyttö eri yhteyksissä, valta, ympäristövaikutukset, ja rakenteellisten toimintojen ongelmat.

Ensimmäinen jakso — yleiset periaatteet — on sisällöltään varsin triviaali. *Polyan* teorioiden varmentamismenetelmä esitetään sellaisenaan käyttäen havaintoesimerkkinä *Durkheimin* itsemurhateorioita. Paitsi sitä, että Durkheimin teoria aika huonosti soveltuu tämäntapaisen ongelman havainnollistamiseen — sehän sortuu jo muilla kriteereillä kuin toisia vastaavia teorioita vertailemalla — niin menetelmä itessäänhän on aika utopistinen ja sellaisenaan tuskin käytetty. Ilmeisesti periaatteellisista syistä Stinchcombe on jättänyt kokonaan mainitsematta teorioiden loogista rakennetta koskevat ongelmat, joiden hyödyllisyys on kai verrattavissa *Polyan* menetelmän hyödyllisyyteen. Teorianmuodostuksen kausaaliteettiongelmissa saanee jotain teknillistä hyötyä sellainen lukija, joka ei ole aikaisemmin perehtynyt mihinkään sosiaaliteettien kausaaliteettiongelmiä käsittelevään kirjoitukseen. Teorioiden yleisyystasoja käsittelevä jakso taas on sangen sekava ja käytännön teorianmuodostuksessa oletettavasti hyödytön. Nämä tasot esitetään sitä paitsi jotenkin irrallisiksi toisistaan, mikä on aika hämähä ajatus. Koko jakso jää myös irralliseksi muusta kirjasta, eikä siihen sen kummemmin palata muissa jaksoissa. Olisi ollut esimerkiksi hauska nähdä pari muuta teorian varmentamisyritystä itse sovellutusluvuissa.

Luku monimutkaisista kausaalirakenteista on epäilemättä kirjan paras. Sekin on tosin tasoltaan varsin alkeellinen ja esimerkiksi demografisten selitysmallien esittely oli todella triviaalia. Jos demografisten selitysmallien tarkoituksena on vain lukumäärän ja intensiteetin käyttö selityksessä, niin siitä ei kyllä ole ihmeemmin apua. Sen sijaan funktio-

naalisten selitysten esittäminen viivallisten operaattorien algebran (systeemiteoriassa käytetty väline) avulla on aika hauska. Stinchcomben esittämät kommentit funktionaalisten teorioiden taantumuksellisesta luonteesta eivät ole kovin uusia, mutta ilmeisesti taantumuskonnotaatioiden häivyttämistarkoituksessa mukaan otettu marxilaisen historiallisen materialismin funktionaalinen tarkastelu on virkistävä. Tulokset ovat varsin järkeviä, ja voisi ajatella että niiden pohjalta voitaisiin esimerkiksi Markovin ketjuja käyttää lisäformalisoinneissa. Tietenkin Stinchcomben täytyy amerikkalaisten sosiologien tuttuun tapaan osoittaa, että vaikka hän tässä nyt formalisoiakin Marxin teorioita, niin hän ei suinkaan ole marxilainen, vaan tosi liberaali objektiivinen sosiologi. Mutta USA:han on niin vapaa maa.

Valtaa koskettava jakso muodostaa ehkä suurimman pettymyksen. Se sisältää tosin järkeviä huomioita valtaa sivuavista ongelmista kuten vallan legitimiisyydestä (jotka nekään tuskin ovat kovin uusia). Myös vallan 'informaatioteoreettinen' määritelmä — tietyn henkilön valta on informaatio tulevasta tapahtumasta ehdolla että tunnetaan henkilön päätös vähennettynä informaatiosta siinä tilanteessa kun päätöstä ei vielä tunneta — on mielenkiintoinen, vaikkakaan ei sekään Stinchcomben keksintö. Sen sijaan kokonaisuutena jakso antaa tuskin mitään viitteitä valtaa koskevan teorian muodostukselle. Eräät Stinchcomben jaottelut, kuten valta omaisuuden ja ihmisiin ovat jopa lähinnä haitallisia, koska kysymyksessähän on vain saman asian kaksi eri ilmenemismuotoa joiden erottamisella on merkitystä vain tietyissä tapauksissa. Tavallisestihan 'valta' omaisuuden käsitetään valtaresurssiksi josta seuraavat esimerkiksi oikeus käyttää omaisuutta tiettyihin tarkoituksiin, valta ihmisiin jne. Stinchcombe esittää nämä kuitenkin lähes irrallisina asioina. Hyviä ideoita ei taas jatketa niin pitkälle, että niistä teorianmuodostuksessa olisi hyötyä.

Henkilö, joka on lukenut tämän luvun ei tosin erehtyne pitämään valtaa yksilöllisenä ilmiönä, mutta muuten hän ei tule paljon hulla hurskaammaksi. Esimerkiksi informaateoreettisessa valtatarkastelussaan puhuu Stinch-

combe samanaikaisesti oman määritelmänsä mukaisesta valtakäsitteestä ja toisaalta selaisesta valtakäsitteestä, joka perustuu valtaa omaavan yksilön kykyyn hankkia informaatiota ympäristöstään. Tämäkin on tietysti esimerkiksi organisaatioissa tärkeää ja vaikkapa taloudellista valtaa koskevien hypoteesien testaamisen kannalta huomionarvoista (kysymys siitä, onko osakkeenomistajilla valtaa, on paljolti kysymys siitä, pystyykö jokin suurosakkeenomistaja hankkimaan informaatiota omistamastaan yrityksestä). Kuitenkaan se ei paljoo auta itse Stinchcomben informaatioteoreettisen vallan käsitteen tarkastelussa.

Yksityiskohtiin voisi tietysti puuttua enemmänkin, mutta tärkeämpää on tarkastella kysymystä Stinchcomben kirjan yleisestä hyödyllisyydestä. Sellaiselle henkilölle, joka on perehtynyt ennalta Stinchcomben käsittelemiin ongelmiin, ei oletettavasti ole kovinkaan suurta hyötyä Stinchcomben esittämistä ajatuksista. Sellaisen henkilön taas, joka ensi kertaa tutustuu kyseisiin ongelmiin, on vaikea kuvitella näistä jatkavan mihinkään mielenkiintoisiin teorioihin. Kaiken kaikkiaan Stinchcomben kirjasta tuleva hyöty olisi siis erittäin vähäinen. Toisaalta tämantapaisilta, varsin uutta kehityssuuntaa edustavilta kirjoilta, jotka askartelevat teorianmuodostuksen mekaniikan hetteiköissä, ei pidä odottaa liian paljon. Stinchcombe sanoo esipuheessaan, että hänen kirjallaan on sama tehtävä kuin differentiaali- ja integraalilaskennan oppikirjoilla, siis esittää opiskelijalle valmiina sellaiset kysymykset, joihin aikoinaan *Newtonin* täytyi kuluttaa kaikki luova kykynsä. Tämä on tietysti aivan liian kova pala, koska sosiologian teorianmuodostuksen Newtonia ei liene vielä olemassa. On vain Marx, mutta hän on samanarvoinen Mertonin, *Weberin* ja kumppanien kanssa.

Stinchcomben kirjan heikkoudet liittyvät kiinteästi amerikkalaisen sosiologian heikkouksiin. Triviaalien empiiristen ongelmien teoretisointi saattaa vaikuttaa amerikkalaisen sosiologian kannalta tärkeiltä ja askeleelta parempaan suuntaan, ja ehkä niin onkin. Sosiologian ongelmien mitättömyys vain ko-

rostuu samalla. Kaikki Stinchcomben esittämät 'teoriat' ovat erittäin yksinkertaisia, kolmen tai neljän muuttujan välisiä yhteyksiä koskevia. Minulla on vahva epäily, että Stinchcomben esittämien strategioiden puitteissa monimutkaisempia teorioita olisikin vaikea kehittää. Stinchcombe sanoo kirjansa alussa, että sellaisen henkilön, joka ei pysty kehittämään kolmea, neljää vaihtoehtoista teoriaa jollekin itseään kiinnostavalle empiriselle ongelmalle, olisi syytä luopua kokonaan teoreetikon (so. yhteiskuntatieteilijän) urasta. Tätä kehotusta on pidettävä erittäin vahingollisena, mikäli joku sitä erehtyy noudattamaan. Juuri sellainen henkilö, jota eivät niinkään kiinnosta kolmen tai neljän muuttujan väliset yhteydet kuin tällaisten yhteyksien integroiminen johonkin laajempaan kokonaisuuteen, teoriaan sanan varsinaisessa mielessä, saattaa olla huomattavasti hedelmällisempi teorian muodostajana kuin Stinchcomben ihanteena oleva näpertelijä.

Lopuksi jotain myönteistäkin. Edellä mainittuun esipuheeseen sisältyy ehkä kirjan paras ltkaus (on huomattava, että kirja sinänsä on hauska kirjoitettu), viittaus tekijän vaimoon: »My wife, unlike most wives who appear in prefaces, has been alternately a hindrance and a help, impatient and patient, destructive and supportive of the enterprise. I would not have married the Griselda that most authors evidently marry». Tätä voi verrata esimerkiksi erään suomalaisen väitöskirjan esipuheeseen: »Kiitokset kuuluvat myös vaimolleni, joka naisen urhoollisuudella on kestänyt pitkäjännitteisen tutkimustyön perheelle aiheuttamat rasitukset». Eikö voitaisi sopia kaikkien tutkijoiden (tämä koskee erityisesti miehiä, naisille pitää sallia kosto vuosikymmenien nöyryyksistä tällä alalla) kesken, että moiset roskapuheet jäävät pois esipuhearsenaalista. Väitöskirjan tai muun tieteellisen tutkimuksen teko ei aiheuttane perheelle muuta rasitusta kuin sen, että tutkimustyön tekijä todennäköisesti oleskelee enemmän kotona kuin jonkin muun työn tekijä. Jos tämä on rasitus, niin sitä ei liene syytä mainita tutkimuksen esipuheessa.

J. P. R o o s

JAMES ROSENAU (ed.): **Linkage Politics. Essays on the Convergence of National and International Systems.** The Free Press. New York 1969, xii + 352 s.

BARRY FARREL (ed.): **Approaches to Comparative and International Politics.** Northwestern University Press. Evanston 1966, ix + 368 s.

Aivan viime aikoihin saakka on kansallinen ja kansainvälinen järjestelmä nähty niin erilaisina ilmiönä, ettei niitä voi juuri verrata toisiinsa. *Algerin, Mastersin, Riggsin ja Russetin* tutkimukset kuitenkin osoittavat, että näitä kahta järjestelmää voidaan vertailla keskenään (erityisen suosituksi näyttää tulleen kansainvälisen järjestelmän ja primitiivisten poliittisten järjestelmien vertailu). Näiden kahden järjestelmän välisten suhteiden systemaattinen tarkastelu näyttää kuitenkin olevan vielä enemmän terra incognita ja juuri tähän ongelmaan puuttuvat kaksi esillä olevaa kirjaa. Tätä aihetta oli tosin jossain määrin käsitelty ennen Farrellin toimittaman kirjan ilmestymistä, mm. vuonna 1965 ilmestyneessä Andrew Scottin kirjassa »The Revolution in Statecraft».

»Approaches to Comparative and International Politics» pohjautuu huhtikuussa 1964 pidettyyn seminaariin, jossa James Rosenau luonnosteli 'linkkipolitiikan' analysoinnin perussuunnat. Tältä pohjalta pidettiin sitten tammikuussa 1966 uusi seminaari, jossa idean kehittelyä ja sen soveltamista jatkettiin. Seurauksena tästä oli 'Linkage Politics' -teoksen ilmestyminen. Edellisen kirjan merkittävimmät artikkelit ovat Karl W. *Deutschin* artikkeli ulkoisen vaikutuksen ja valtioiden sisäisen toiminnan välisistä suhteista, James Rosenau artikkeli 'Pre-Theories and Theories of Foreign Policy' sekä Oliver *Bensonin* katsaus tutkimusongelmiin. Rosenau teoksen artikkeleiden arviointiin palataan myöhemmin.

Kaikessa lyhykäisyydessään esitettyä linkkipolitiikan perusteet ovat seuraavanlaiset. Analyysin perusyksikkönä on 'linkki' (linkage), joka määritelmän mukaan on »any recurrent sequence of behavior that originates in one system and is reacted to in another». Tämän jälkeen analyysikehityksen luomista voidaan jat-

kaa input- ja output-käsitteiden avulla siten, että kansallisen järjestelmän ympäristöön suuntautuvat panokset toimivat siellä tuotoksina (edellyttäen, että ne synnyttävät ympäristössä tiettyjä käyttäytymissekvenssejä). Vastaavalla tavalla voidaan tarkastella ympäristöstä, ts. kansainvälisestä järjestelmästä, kansalliseen järjestelmään suuntautuvia panoksia.

Tämän jälkeen Rosenau analysoi 'linkkiprosessien' päätyyppejä, jotka ovat:

- *penetrative process*: members of one polity serve as participants in the political processes of another. Tämän prosessin seurauksena syntyy 'penetrated political system', joka viime aikoina on ilmeisesti yleistynyt.
- *reactive process* is contrary of a penetrative one: it is brought into being by recurrent and similar boundary-crossing reactions rather than by the sharing of authority.
- *emulative process* is established when the input is not only a response to the output but takes essentially the same form as output. (esim. nationalismin leviäminen)

Ympäristön Rosenau jakaa kuuteen alaryhmään (contiguous, regional, cold war, racial, resource and organizational environment) ja kansallisen poliittisen järjestelmän puolestaan neljään komponenttiin (actors, attitudes, institutions and processes), jotka jakautuvat puolestaan kaikkiaan 24 tekijään. Näin saadaan 6 x 24 matriisi, jonka avulla linkkipolitiikkaa voidaan tarkastella ja täsmentää. Karl Deutsch on puolestaan tuonut mukaan linkkiryhmän (linkage group) käsitteen, jolla tarkoitetaan niitä kansallisia ryhmiä, jotka ovat tavallista selvemmin suuntautuneet ja samaistuneet johonkin 'ympäristöön'. Linkkiryhmiin ja niiden panosten analysoinnissa voidaan muuttujina käyttää esim. näiden ryhmien kokoa, niiden samaistumisen suuntaa sekä niiden yhteyksiä kansallisessa järjestelmässä. Deutsch tarkastelee myös niitä (feedback-)strategioita, joilla hallitus voi pyrkiä vaikuttamaan linkkiryhmiin.

Kansallista ja kansainvälistä järjestelmää yhdistävien linkkien merkitys on ilmeisesti erilainen erityyppisissä maissa ja juuri tätä seikkaa on pyrittävä selvittämään kehityksen empiri-

sissä sovellutuksissa. Niitä dikotomioita, joiden avulla valtioita on tätä tarkoitusta varten ryhmitetty, ovat olleet mm. avoin — suljettu, kehittynyt — kehittymätön ja pieni — suuri. Näiden dikotomioiden perusteella Rosenau on myös konstruoinut typologian, jonka perusteella voidaan tehdä oletuksia eri järjestelmätasojen vaikutuksesta ulkopoliittikan muotoutumiseen. Varsinkin Rosenauin toimittama teos sisältää monia mielenkiintoisia tapaustutkimuksia, joissa sovelletaan linkkipoliittista kehystä. Parhaimpina artikkeleina pitäisin tässä kirjassa — Rosenauin luonnostelevan kehysten lisäksi — David *Singerin* artikkelia globaalista järjestelmästä ja sen alajärjestelmistä sekä Ole *Holstin* ja John *Sullivanin* laajahkoa empiristä tutkimusta Ranskasta ja Kiinasta poikkeavina blokkijäseninä.

Arvioitaessa tämän Rosenauin kehittämän linkkipoliittisen lähestymistavan käyttökelpoisuutta lienee ensiksi huomattava sen suhteellinen yksinkertaisuus. Tämä kehystän perustuu itse asiassa hieman muunnetulle systeemiteoreettiselle tarkastelutavalle. Yksinkertaisuutta ei kuitenkaan voi pitää puutteena, sillä tähänastiset sovellutukset ovat osoittaneet, että tämän kehystän avulla päästään sangen mielekkäisiin — ja jopa odottamattomiin — tutkimustuloksiin. *Farrellin* toimittaman teoksen ilmestyttyä mm. Wolfram *Hanrieder* World Politics -lehdessä v. 1968 ilmestyneessä artikkelissa 'International and Comparative Politics, toward a Synthesis?' innostui oletamaan, että vertaileva politiikan tutkimus ja kansainvälisen politiikan tutkimus ovat menossa kohti synteesiä (jota oletusta ei muuten voida pitääkään aivan järjettömänä). Lisäksi linkkipolitiikan tutkimus näyttää saaneen ilmaa alleen, sillä sitä käsitteleviä artikkeleita on julkaistu myös ko. kirjojen ulkopuolella. (esim. Rod *Bunker*, 'Linkages and Foreign Policy of Peru'. Western Political Quarterly 1969)

Mitä merkitystä ja vaikutusta linkkipolitiikalla sitten on suomalaisesta perspektiivistä katsottuna? Ensimmäisenä tehtävänä voisi suositella sen terminologian saattamista hyvään suomenkieliseen asuun, joka saattaa olla eräissä tapauksissa melko vaikeaa! Sen jälkeen olisi erittäin mielenkiintoista saada luet-

tavakseen tutkimus, jossa linkkipolitiikan kehystä olisi sovellettu Suomen ulkopolitiikkaan. Tässä tapauksessa aikaperspektiivin huomioon ottaminen olisi ehkä paikallaan ja vertailu jonkun muun maan vastaavien ilmiöiden kanssa antaisi edelleen lisävalaistusta. Suomessakin on havaittavissa selviä ulko- ja talouspoliittisia linkkiryhmiä, vaikka ne eivät ehkä ole differentioituneet samassa määrin kuin joissakin muissa maissa. Skdl (SKP) on selvä linkkiryhmä Neuvostoliittoon päin, kun taas esim. liikemiespiirit toimivat samanlaisena ryhmänä länteen päin.

Tämäntyyppisessä tutkimuksessa voitaisiin edelleen tarkastella suomalaisten linkkiryhmiä suhtautumista eri 'ympäristöihin' ja lisäksi konkreettisemmin niiden suuntautumista — esim. itsenäisyyden aikana Neuvostoliittoon, Saksaan, Pohjoismaihin ja anglosaksisiin maihin. Ulkopolitiikan muotoilun kannalta näiden linkkiryhmiä koko, niiden suuntautumisen intensiivisyys sekä asema poliittisessa järjestelmässä olisivat sangen ratkaisevia tekijöitä. Vastaavasti tutkimusta voidaan laajentaa käsittelemään ympäristöstä tulevien panosten vaikutusta kansalliseen järjestelmään sekä Rosenau'n kolmen prosessin esiintymistä Suomen ja kansainvälisen ympäristön välisissä suhteissa.

Voidaan tietysti väittää, että tällainen tutkimus sisältää yrityksen koko Suomen ulkopolitiikan viisikymmentävuotistaipaleen tulkitsemiseksi. Näinhän asia onkin — ja toisaalta on mahdollista osittaa tutkittava ajanjakso lyhyemmiksi pätkiksi — mutta ilmeisesti tämän tyyppinen tutkimusote antaisi huomattavasti systemaattisempia tuloksia kuin eräät spekulatiivisesti sävyttyneet tämän alan yritykset.

8. 1. 1970

Raimo Väyrynen

JAN F. TRISKA — DAVID D. FINLEY: **Soviet Foreign Policy.** The Macmillan Company, New York 1968. xix + 518 s.

Neuvostoliiton ulkopolitiikka on toisen maailmansodan jälkeen ollut erittäin suosittu tutkimuksen kohde länsimaissa ja erityisesti Yhdysvalloissa. Toisaalta on haluttu löytää Neuvostoliiton toiminnan motiivi(t) ja tehdä

selkoa neuvostoulkopolitiikan päämääristä, ja toisaalta on haluttu tehdä neuvostovastaista kylmän sodan propagandaa. Suurin osa 1940- ja 1950-luvun tutkimuksista palvelee kumpaa-kin tarkoitusta, vain harvat malttavat keskittyä ensimmäiseen tehtävään. Tällöin olivat vallalla kunnianhimoiset monistiset selitykset, joita kutsuttiin »teorioiksi». Milloin selitettiin neuvostoulkopolitiikan johtuvan isovenäläisten tiukasta lasten kapaloititavasta, milloin nähtiin neuvostoulkopolitiikan takana kummittelevan vanhan venäläisen imperialismin. Muutosta parempaan suuntaan neuvostoulkopolitiikan teoreettisessa tutkimuksessa ennakoivat The American Political Science Review -aikakauslehdessä maaliskuun 1958 numerossa julkaistu Jan F. Triskan artikkeli 'A Model for Study of Soviet Foreign Policy', jossa ensi kertaa pyrittiin tieteellisesti analysoimaan neuvostoulkopolitiikan eri aspekteja. Varsinaisesti 1960-luvun alkupuolella alkoi Neuvostoliiton ulkopoliitikankin teoreettisen tutkimuksen taso parantua (hyviä historiallisia esityksiä eri ajanjaksoista oli jo olemassa varsin runsaasti). Tämä tapahtui koko neuvostotutkimuksen muuttumisen myötä. Tällöinhän Neuvostoliiton tutkijat alkoivat etsiä apua yhteiskuntatieteiden piiristä päästäkseen umpikujasta, johon yksinomaan »sovjetologisten» metodien käyttö näytti johtavan.

Esiteltävänä oleva teos ei ole Neuvostoliiton ulkopolitiikan historiallinen esitys, vaan siinä keskitytään neuvostoulkopolitiikan tärkeimpiin ongelmiin lähinnä 1950- ja 1960-luvulla.

Triska ja Finley asettuvat jyrkästi monistisia selityksiä vastaan. Heidän mielestään neuvostoulkopolitiikan motivaatio on perustavampaa laatua olevien elementtien tuote kuin monistit uskovat: »although the basic variables of personality, role, belief system, and events have, as building blocks, remained constant, their content and proportional combination have changed frequently. It is their content and combination at any one time that produces the motivation of the USSR as an actor in the international system.» (s. xvii) Triska ja Finley pitävät keskustelua siitä, motivoiko ideologia vai kansallinen etu neuvostoulkopolitiikkaa, hedelmättömänä ja harhaan-

johtavana. Heidän mielestään ideologiaa ja kansallista etua ei voida erottaa, sillä »the national interest is a conclusion, derived logically from premises of fact and value, some of which may have been drawn from, or conditioned by, the precepts of Marxism-Leninism». (s. 114) Relevanttien kysymysten tulee koskea todellisen päätöksentekoeleittin älyllisessä ja emotionaalissa rakenteessa olevien marxilais-leninilaisten käskyjen (precepts) luonnetta ja laajuutta. Tekijät toteavat, että doktriinilla voidaan olettaa olevan tiedostamaton, mutta tärkeä sija, sikäli kuin se tarjoaa kategoriat ympäristön olosuhteiden ja havaittujen tapahtumain merkityksen luokittelukseksi ja siten niiden ymmärtämiseksi ja tulkitsemiseksi.

Triska ja Finley ovat suorittaneet sisällön-analyysin NKP:n XXII puoluekokouksen aineistosta saadakseen empiiristä tietoa ideologian merkityksestä. Heidän tutkimustuloksensa ydin on se, että ideologista argumentointia käytettiin pitkän tähtäimen politiikan yhteydessä, kun taas se oli vähäistä lyhyen tähtäimen politiikkaa koskevissa oloissa. Mielestäni huomattavin tutkimustulos oli se, että kriisitilanteissa neuvostojohtajat eivät ole turvautuneet doktriinin stereotyyppisiin, mikä on tietenkin auttanut ja auttaa kriisin kumpaa-kin osapuolta ymmärtämään oikein toistensa aikomukset ja viestit. Tällä tutkimusmenetelmällä ei vielä päästä täydelliseen selvyyteen siitä, miten todella ideologia vaikuttaa neuvostopäätöksentekoon, mutta hyviä viitteitä se tarjoaa.

Useimpien Neuvostoliiton ulkopoliittian monististen »teorioiden» pahin puute on se, etteivät ne ota huomioon ulkopuolisten tapahtumain ja muiden maiden Neuvostoliittoon suunnattujen politiikkain vaikutusta Neuvostoliiton ulkopoliittiseen päätöksentekoon. Tämän virheen ovat Triska ja Finley pyrkineet välttämään ja heillä onkin melko laaja selvitys tapahtumain funktioista ja luonteesta neuvostoulkopoliittian päätöksenteon yhteydessä. He ovatkin kehittäneet erinomaisen typologian neuvostopäätöksentekijäin reagoitaviksi tulevista ongelmista.

Teoksen luvut II—IV muodostavat yhdessä hyvällä alulla olevan Neuvostoliiton ulkopoli-

tiikan päätöksentekomallin. Mutta ainakin ideologiaa koskevat osat kaipaavat vielä selvennystä ja kehittelyä. Neuvostoideologian kohdalla länsimainen neuvostotutkimus onkin heikoimmillaan.

Triskan ja Finleyn tulkinta Neuvostoliiton ja länsivaltojen välisistä suhteista on erittäin mielenkiintoinen. Nämä suhteet ovat heidän mielestään olleet tasapainon ylläpitämiseen pyrkivät: kun toinen osapuoli on tehnyt jonkin siirron, niin toinen osapuoli on arvioituaan sen merkityksen tehnyt vastasiirron, joka pyrkii palauttamaan tasapainon jne. Heidän mielestään »the sum total of the East-West conflict system is a combination of many stimulus-response chain processes which, ideally constructed, appears as a multiple-symmetry-maintenance model. So long as the balance is maintained in each sector or dimension, the model, although a conflict rather than a harmony construct, is essentially in a state of equilibrium. It is dynamic rather than static equilibrium, because the locus of the center of gravity of the model is continually changing as the symmetry in each sector or dimension is successively re-established». (s. 302) Heidän mukaansa näissä suhteissa voidaan erottaa kolme eri dimensiota: sotilaallinen, taloudellinen ja diplomaattinen.

Sovellettaessa mallia joudutaan ilmeisiin vaikeuksiin. Tällaisen siirtojen ja vastasiirtojen ketjun yksittäisiä siirtoja on vaikea identifioida. Ja erittäin vaikea on päästä yksimielisyyteen siitä, mikä on ollut jonkin konfliktin ensimmäinen siirto.

Metodologiselta ja tuloksien kannalta on tärkeä kirjassa esitetty Neuvostoliiton riskinottomalli. Tekijäin johtopäätös on se, että »Soviet crisis behavior was found to be conservative rather than radical, cautious rather than reckless, deliberate rather than impulsive, and rational (not willing to lose) rather than nonrational». (s. 346) Tässä yhteydessä tehty havainto tukee edellistä itä-länsi konfliktimallia. Neuvostoliiton ja lännen kriisi syntyy vasta kun alkutoiminta ja reaktio ovat tapahtuneet.

Tässä on käsitelty ainoastaan muutamia allekirjoittaneelle kiintoisia kohtia. Tällä ei ole tahdottu sanoa sitä, että muut kohdat

kirjassa olisivat huonompia. Esimerkiksi kansainvälisen kommunistiliikkeen ja Neuvostoliiton kansainvälisten sopimusten solmimispolitiikan käsittelyt ovat erinomaisia. Mutta silti olen sitä mieltä, että kirja olisi ollut kokonaisuutena onnistuneempi, jos siinä olisi pelkästään keskitytty ulkopoliittisen päätöksenteon teoreettiseen selvittelyyn. Nykyisellään kirja tuntuu vähän hajanaiselta. Kuitenkin

haluan korostaa sitä, että pidän Triskan ja Finleyn kirjaa parhaana Neuvostoliiton ulkopoliitiikan päätöksentekoa käsittelevänä teoksena.

Kirjan lopussa on erittäin hyvä aiheitten mukainen bibliografia (34 sivuinen) sekä muutamia liitteitä, joista tärkein on viimeinen, jossa tarkennetaan riskinottomallin tuloksia ja metodia.

Heimo Vesala